

MARGRETHE HALD:
BIDRAG TIL BETEGNELSEN
FOR SPINDING AF
OLDTIDSGARN

SÆRTRYK AF AARBØGER FOR NORDISK
OLDKYNDIGHED OG HISTORIE. 1937

BIDRAG TIL
BETEGNELSEN FOR SPINDING AF OLDTIDSGARN

AF

MARGRETHE HALD.

Af den Undersøgelse, jeg i Aarene 1933—35 foretog af Textilmaterialet fra den danske Bronzealder, fremgik det som et for alle Fundene overvejende Træk, at der til de egentlige Dragtstoffer var anvendt Garn med forskellig Spinderetning; Studiet af Tøjerne viste tillige, at det som Regel var Garn af én bestemt Snoning, der var brugt i Trenden, medens Garnet i Islætten var drejet den modsatte Vej; kun sjældent var ensspundet Garn anvendt i Trend og Islæt. Den Regelmæssighed, Stofferne paa dette Punkt frembyder, tyder paa, at allerede Bronzealderens Folk har iagttaget, at man faar en bedre Kvalitet frem ved Brugen af forskelligt spundne Garner, end naar man anvender ensspundet Garn til Vævningen¹.

I »Danske Bronzealders Dragter« har jeg anvendt Benævnelserne højrespundet og venstrespundet Garn. Ved Højrespinding forstaas den Snoning, der fremkommer, naar Tenen løber højreom, d. v. s. naar den drejes paa samme Maade som en normal Skrue eller Proptrækker, Fig. 1 og 2. Venstrespinding fremkommer, naar Tenen drejes modsat, altsaa som en linksdrejet Skrue. Jeg har saaledes for min Betegnelse lagt den for højre Haand normale Bevægelsesretning til Grund, og det viser sig, at det netop er den samme Benævnelse, der anvendes paa »Den Danske Væveskole«, Teknologisk Institut, København. For at undgaa Misforstaaelse illustreres dette med Tegningen (Fig. 4), der er gentaget fra »Danske Bronzealders Dragter« S. 298.

Hverken i den arkæologiske eller i den tekniske Litteratur er Betegnelserne for Garn og Spinderetning standardiseret; og naar der ikke i hver Afhandling udførligt forklares, hvad Meningen er med det Udtryk, Forfatteren har valgt, kan der opstaa Misforstaaelser. Ser man paa Traaden alene uden at tænke paa, hvorledes den er blevet til, er Sagen ikke oplagt. Man maa gøre sig klart,

¹ Danske Bronzealders Dragter, Nordiske Fortidsminder II, S. 298—99. Skemaet S. 330 giver en Oversigt over Spinderetning og Traadtæthed i alle de Stoffer, der er behandlere i Afhandlingen. Det synes navnlig at være til tykt Stof, der underkastes Valkning, at forskelligt spundet Garn har været brugt.

at en Traadsnoning (d. v. s. en Skruebevægelse) er karakteriseret ved, at den baade har en Omløbsretning om sin egen Akse og en Bevægelse i Aksens Retning. Holder man da Traadens ene Ende vendt mod Øjet (den spindende Person) og følger Bevægelsen herfra mod Tenen, vil en Omløbsretning i

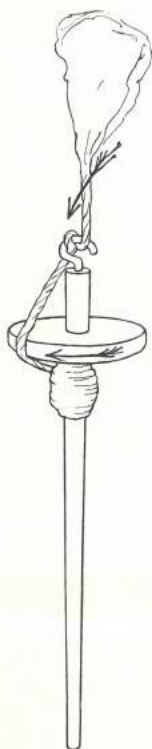

Fig. 1. Haandten med højrespunden Traad.

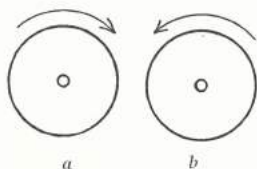

Fig. 2. a Haandten set fra oven gaaende højre om. b Ten i venstre-Drejning.

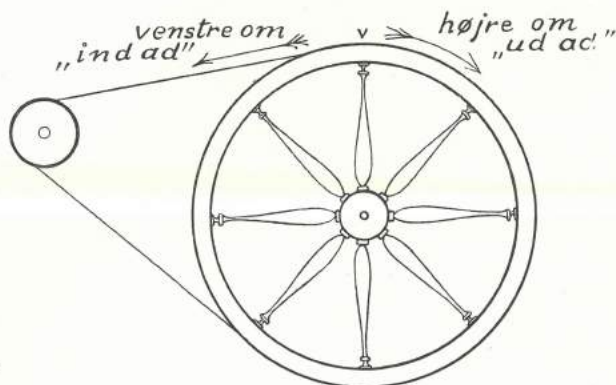

Fig. 3. Rokkehjul og Ten¹.

Urets (Solens) Retning naturligt kaldes en Højrespinding — naar Spindeemnet af Tenen tvinges højreom, maa Traaden være højrespundet, og ud fra denne Betragtning vil en Højrespinding kunne bestemmes for enhver Traad uanset, hvorledes Spindeapparatet iøvrigt har været indrettet. (Se Fig. 1 og 3).

¹ Det synes rimeligt at betegne det med v mærkede Punkt paa Hjulet som Bevægelsens Udgangspunkt, idet man anbringer Haanden her, naar Spindingen begynder. I Jylland er Betegnelserne: indad og udad endnu gangbare.

I en Afhandling: Textila tekniker och termer (Svenska Museer 1936 S. 14 ff) slaar Frk. Agnes Geijer til Lyd for Fastsættelse af en ensartet Terminologi for de forskellige Textiltkniker; og i en Anmeldelse af »Danske Bronzealders Dragter« (Fornvännen 1937 S. 253) retter hun den Anke mod den af mig anvendte Betegnelse for Spinderetningen, at den er »en mot anmälares och svensk terminologi förövrigt motsatt beteckning«. Hun foreslaar derfor at anvende en i tysk Litteratur forekommende Benævnelse »med S og Z för respektive höger og vänstersnodd«, idet Diagonallinierne i disse Bogstaver skulde kunne illustrere de færdige Traades Udseende. (Svenska Museer S. 15).

Da jeg for Tiden arbejder paa en Publikation af Skrydstrupfundets Textiler, der vil udkomme i en nærmere Fremtid, turde det være rimeligt at undersøge, hvorledes den i »Danske Bronzealders Dragter« anvendte Terminologi

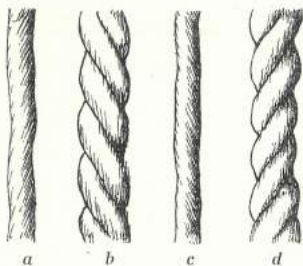

Fig. 4. *a* højrespunden, *b* venstretvunden, *c* venstrespunden, *d* højretvunden.

forholder sig til den i andre Landes etnologiske og tekniske Litteratur brugte Betegnelse for Spinding af Garn; thi skulde den være i Modstrid med almindelig videnskabelig Sprogbrug, maatte det vel være tilraadeligt at skifte Terminologi, selv om det altid vil volde en Forfatter Betænkelighed at foretage Forandringer paa et saadant Punkt. Jeg begynder med nogle Prøver fra den nyere arkæologiske Litteratur.

Dr. Bjørn Hougen anvender i sin Publikation af Snartemo-Funnene (Norske Oldfunn VII), som tillige medtager det norske Materiale, der er ældre end Vikingetiden, samme Betegnelse som jeg i »Danske Bronzealders Dragter«, og denne svarer for Resten, efter hvad Frk. Geijer oplyser, til den i »Norsk Husflid« benyttede.

I sin Behandling af Gerumsbergmantelns Væveteknik, siger Professor G. Selligren, at Garnet er spundet med Venstresponing, og han forklarer i Noten: »Enligt internationell beteckning. Vänstersnodd hos garn = vänstergänga hos skruvar. (Vanliga skruvar äro högergångade)¹. Med Hensyn til denne Textil fra Bronzealderen synes der altsaa netop at være fuld Overensstemmelse mellem dansk og svensk Terminologi. En Sammenligning mellem Fig. 4 og det hos Dr. Emil Vogt: Geflechte und Gewebe der Steinzeit (Monographien zur Ur- und Frühgeschichte der Schweiz Bd. I, 1937) S. 49, Fig. 79 afbildede Skema vil vise, at Dr. Vogt ogsaa anvender samme Betegnelse for Traadens Drejning, som Forfatterne af de to forud nævnte Værker

¹ Bronsåldersmanteln från Gerumsberget S. 28. De reproducerede Fotografier viser tillige, at Professoren ved venstrespundet Garn forstaar det samme som jeg. En moderne Vævebog af Anna Henriksson: »Lärobok i Vävning« Helsingfors 1930 udsendt paa Svensk giver samme Definition for Spinderetningerne S. 43.

har brugt; og hermed synes altsaa Enigheden indenfor de sidste Aars arkæologiske Litteratur at være tilstrækkeligt fastslaaet.

Hvorledes forholder det sig nu med den tekniske? Jeg skai indskrænke mig til et Par Prøver af den danske og tyske Litteratur.

Afdøde Direktør for Danmarks tekniske Højskole, Professor H. I. Hannover, giver i sin Textilindustri II S. 181 samme Definition af Højre- og Venstrespinding som ovenfor (se Fig. 4), en Betegnelse, der ogsaa er anvendt i Poul Sterns Haandbog: Textil S. 35. Efter hvad Ingeniør Rud. Koefoed-Nielsen godhedsfuldt har meddelt, er disse Betegnelser indført som faste Fagudtryk ved Teknologisk Institut i København. I det førende tyske Textiltidsskrift Mellians Textilberichte 1934, S. 285 fastslaaes for Traade af Uld og alle Naturstoffer, undtagen Silke og Kunstsilke, Betegnelsen A-Drehung d. v. s. Aufdrehung (ikke S-Drehung) = Højrespinding, og Z-Drehung d. v. s. Zudrehung = Venstrespinding; Bogstav Z er altsaa ikke her brugt som et »Bogstavbillede«, hvis Skraalinie karakteriserer Traadens Struktur. Ved Tegninger i ovennævnte Tidsskrift og tillige i et Brev fra H. Koefoed-Nielsen til Forfatteren vises, at Højre- og Venstrespinding betegner den samme Drejningsretning som i den danske tekniske Litteratur. Heller ikke her synes der at være nogen Uenighed, og ogsaa udfra et teknisk Synspunkt turde saaledes den i »Danske Bronzealders Dragter« anvendte Betegnelse siges at være fuldt forsvarlig¹.

For at faa Sikkerhed for, at industrielle Virksomheder ikke fulgte en anden Terminologi, har jeg rettet en Henvendelse til A/S Hørfabrikken i Tommerup og til A/S De Danske Bomuldsspinderier og forespurgt, hvilke Betegnelser disse to Fabrikker anvendte. Jeg har fra begge disse Virksomheder faaet et Svar (samt Garnprøver), der viser, at de — man kunde næsten sige selvfølgelig — anvender samme Betegnelser som Teknologisk Institut og den danske tekniske Litteratur².

Frk. Geijer giver ingen fyldestgørende Begrundelse for at Betegnelserne »S- og Z-snodd« skulde være mere utvetydige end de tidligere. Jeg haaber, at jeg med ovenstaaende Bemærkninger tilstrækkelig har begrundet, hvorfor jeg mener ogsaa i Fremtiden at maatte holde fast ved den Terminologi, jeg har anvendt i »Danske Bronzealders Dragter«.

¹ For Oplysninger og Henvisningerne til den tekniske Litteratur takker jeg Ingeniør Koefoed-Nielsen, Teknologisk Institut.

² Fra een Uldvarefabrik fik jeg dog det Svar, at man hyldede den modsatte Opfattelse, men at dette havde forvoldt uhyre Besvær og Forvirring, idet et større Parti Garn bestilt i England ved Ankomsten viste sig at være af den ikke ønskede Spinderetning — hvilket tyder paa, at ogsaa England deler den Opfattelse, som i overvejende Grad hersker i Danmark.

MARGRETHE HALD:
LA DÉNOMINATION DU FILAGE DES FILS
PRÉHISTORIQUES

Dans le mémoire intitulé «Danske Bronzealders Dragter» (Les costumes de l'âge danois du bronze), *Nordiske Fortidsminder* II, p. 296—299, nous avons employé pour le fil des vêtements les expressions «filé à droite» et «filé à gauche». On entend par la première dénomination que le fil est filé sur une bobine ou peson qui tourne dans la même direction que l'on serre une vis ordinaire; on entend par le second terme un fil qui est filé par suite de la rotation inverse de la bobine. Voir p. 277, fig. 1 et fig. 2. Comme ces dénominations n'ont pas été «standardisées» dans la littérature archéologique ni ethnologique non plus que dans la littérature technique, et comme Melle A. Geijer (*Fornvännen* 1937, p. 253) a proposé d'employer une terminologie allemande (torsion S et torsion Z) j'ai recherché quelles dénominations ont été en usage dans la littérature de ces dernières années. Le résultat de ces recherches, c'est que le Dr Björn Hougen (*Norske Oldfunn* VII), le professeur Sellergren (*Bronsaldersmanteln från Gerumsberget* p. 28) et le Dr E. Vogt (*Geflechte und Gewebe der Steinzeit* p. 49, fig. 79) emploient des termes qui correspondent à ceux dont on se sert dans les ouvrages cités. Dans la littérature technologique danoise (H. I. Hannover: *Textilindustri* II, 181; Poul Stern: *Textil* p. 35) et dans l'importante revue allemande consacrée au textile (*Melliants Textilberichte* 1934, p. 285) on use de termes analogues aux précédents. Comme c'est le même cas dans l'industrie textile danoise, on doit considérer comme juste de maintenir ces dénominations dans les travaux danois sur les textiles de l'époque préhistorique.
